

Pratarmė

Colloquia Nr. 26 siekia būti kuo atviresnė teoriniam ir metodologiniam inovatyvumui bei įvairovei. Septynių straipsnių korpuse pristatomos naujoviškai orientuotos teorinės prieigos, o nagrinėjami rašytojų kūriniai (ir kanoniniai, ir mažai žinomi) skvarbomi iš skirtingiausių perspektyvų: figūruoja intermedialumo ir literatūros topografijos konceptai, hermeneutika, sociologija, teksto strategijos ir poetikos tyrimas, postkolonializmas, laisvas fenomenologinis filosofavimas. Pažymėtina, kad šįkart straipsnių autorių amžiaus vidurkis leidžia kalbėti apie jaunų mokslininkų ambicijas ir dinamiškumą.

Teorinis Irinos Melnikovos straipsnis „Intermedialumo žemėlapis“ pratęsia diskusiją apie lyginamąsias ir tarpdalykines studijas, pradėtą *Colloquia* Nr. 24, specializuoja, konkretina objektą ir siūlo originalų intermedialių santykių tyrimo metodą. Funkcionalus analitinis aparatas ir nuorodos praktiniam taikymui daro straipsnį aktualų ir už Lietuvos ribų.

Vigmantas Butkus teoriškai ir empiriškai sodriame straipsnyje „Literatūros topografija: lietuviškoji patirtis ir jos kontekstai“ pirmą kartą apibendrintai ir sistemiškai pateikia literatūros topografijos tyrimų problematiką ir situaciją Lietuvoje pastaraisiais dešimtmečiais, ją kritiškai apmąsto. Siūlant išlaikyti (poli) metodologinį atvirumą, apibūdinami pagrindiniai literatūros geopolitikos, kraštotyros, literatūros geografijos, „sienos literatūros“ tyrimai, pasitelkiant Vokietijos, Rusijos mokslininkų patirtis. Mindaugas Grigaitis bando kitaip pažvelgti į daugkart interpretuotą Broniaus Radzevičiaus romaną *Priešaušrio vieškeliai*. Iš ontologinės hermeneutikos perspektyvos romanas pasirodo įdomus ne tiek dėl intensyvios veikėjo savianalizės, kiek dėl lietuvių literatūros istorijoje unikalaus patirties ir kalbos lydinio. Naujoviška sociologinė žiūra suteikia galimybę Rimantui Kmitai pristatyti Kostą Korsaką kaip netikėtai šiuolaikišką, įdomų kritiką. Straipsnio autorius jo socialinį užsiangažavimą apvalo nuo marksistinių dogmų ir šio kritiko literatūros sampratą, intelektualinį atvirumą, ideologinį principingumą susieja su šiuolaikinėmis Terry Eagletono, Michelio Foucault, Pierre'o Bourdieu nuostatomis. *Kito* (kitakalbio, kitataučio, gyvenančio svetimoje aplinkoje) aktualizacija sieja du straipsnius, žvalgančius tarpkultūrines sąsajas ir skirtumus. Taisijos Laukkonėn atlikta Lietuvoje gyvenančios rusų rašytojos Lenos

Eltang eilėraščių paratekštų analizė drauge atlieka ir pažintinę misiją – įvesdina į literatūrinę apyvertą užsienyje žinomą poetę ir prozininkę, kuriai stinga dėmesio Lietuvoje. Paradoksalu, bet lietuviai visai nepažįsta ir giminingos latvių egzodo literatūros. Išeivio tapatybės, savivokos ir sąmoningumo klausimai svarstomi Lauros Laurušaitės straipsnyje, analizuojant triksterio figūrą dviejuose reprezentatyviuose tekstuose – latvių rašytojų Dzintaro Suodumo ir Janio Turbado romanuose (tokių iššeivio situaciją išūliai demistifikuojančių romanų lietuviai neturi).

Emigracijos temą papildoma dar du numerio tekstai, kurie traktuotini kaip Antano Škėmos (1910–1961), ryškiausio lietuvių modernisto ir egzistencialisto, pernai minėtų 100-ųjų gimimo metinių prasingas aidas ir tąsa. Jo romanas *Balta drobulė* tyrėjų akiratyje funkcionuoja permanentiškai. Eseistinio pobūdžio straipsnyje Regimantas Tamošaitis dar kartą apmąsto romano daugiamatiškumą, ryškindamas, kaip pagrindinį personažą sužlugdo ideologijoms paklūstantis istorijos vyksmas ir Vakarų civilizacijos raida. Antrasis su Škėma susijęs tekstas atveria naują žurnalo rubriką – „Publikacijos“. Daugumos redkolegijos narių nuomone, tokios rubrikos atsiradimas logiškas, kadangi Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas kol kas neturi šaltinių publikacijoms skirto leidinio, nors rankraštynas pilnas retų intriguojančių įvairybių. Šį kartą spausdinamas tekstas iš rašytojos Birutės Pūkelevičiūtės archyvo, drąsiai skleidžiantis dviejų rašytojų – jos ir Antano Škėmos – kūrybinio ir asmeninio bendravimo peripetijas. Kad archyvų ir rankraštynų lobiai ne taip lengvai atsiveria, sužinome iš Gintarės Bernotienės svarstymų polemiskame „Nuomonių domino“, kuriame ji kelia klausimą, ar kūrėjų artimieji ir apskritai visuomenė, dažnai pasirenkantys sentimentalųjį adoravimą ir literatūrologams tebesiūlantys apsiriboti tik tekstų analize, gali kvestionuoti tyrėjų teisę naudotis archyvais, išlikusia autentika.

Recenzijų skyriuje Nerijus Brazauskas neria į kultūrologinius brūzgynus – ir gėrėdamasis Almanto Samalavičiaus horizontais bei įžvalgomis, ir švelniai su autoriumi polemizuodamas. Žydrone Kolevinskienė recenzuoja pirmą monografiją apie Liūnę Sutemą, girdama parateksto – poetės biografijos – kokybę ir išsakydama motyvuotas pastabas dėl kūrybos analizės paviršutiniškumo. Manfredas Žvirgždas ir Ilona Čiužauskaitė apžvelgia du svarbius, bet nelengvai prieinamus leidinius (mažos leidyklos, maži tiražai) – Henriko Radausko ir Juozo Baltušio epistoliarikos tomas, įvertina laiškų parengimo kokybę. Genovaitės Dručkutės tekstas supažindina su egzotišku objektu – lietuvių literatūros mini istorija prancūziškai. Vertingas jau pats fakto užfiksavimas (ar kas būtų sužinojęs,

kad tokia knyga egzistuoja?), o prancūzų autoriaus interesą Lietuvai paskatino asmeninis motyvas – seneliai žydai iš motinos pusės kilę nuo Raseinių.

Donatos Mitaitės pokalbis su profesore slaviste Tatjana Civjan dar kartą paliudija tarpkultūrinių ryšių ir akademinio solidarumo svarbą. Kalbėdama apie Lietuvos ambasados Maskvoje kultūros centrą – Jurgio Baltrušaičio Namus, profesorė pasakoja apie šių Namų dvasią kūrusį Juozą Budraitį ir priverčia dar kartą apstulbti – kiek daug gali nuveikti vienas vienintelis žmogus!

JŪRATĖ SPRINDYTĖ